

Procediments secs: el llapis

Montserrat Planella

Setembre de 2019

Resum

Introducció als procediments secs, tradicionalment associats al camp del dibuix. Aquest apartat estarà dedicat a l'exploració tècnica del llapis com a eina que ens ha acompanyat des de sempre en la trajectòria escolar i professional. Adaptació per a la realitat de la matèria de Tècniques d'expressió gràficoplàstica a Batxillerat de l'IOC per Xavier Belanche.

Índex

Procediments secs: el llapis	2
Una mica d'història	2
Classificació	3
Utilització	3
Altres materials	4

Procediments secs: el llapis

Una mica d'història

Allò que avui dia coneixem com un llapis fa tot just uns 200 anys que existeix. L'home sempre ha utilitzat materials naturals per a realitzar grafismes, especialment minerals que, degut al pigment que contienien, permetien dibuixar sobre una superfície. Els artistes dels segles XV i XVI ja utilitzaven un estri per a fer els estudis de quadres i esbossos, l'anomenada punta de plata silverpoint, una barreta de plom i estany que s'havia d'aplicar en una base especial que contenia una mica de guix. Artistes com Dürer, Van Eyck, Botticelli, Leonardo... van emprar aquest utensili. La història del llapis però es remunta a un mineral concret: el grafit. Al 1564 a Anglaterra ja s'explotaven alguns jaciments d'aquest mineral per a comercialitzar-lo com a material de dibuix. S'utilitzava en forma de barres (tal i com també existeix avui dia) o adossat a uns mànecs de metall (porte-crayons). Però l'escassetat de material va obligar a buscar un substitut i, l'any 1662 a Alemanya, Kaspar Faber va establir una fàbrica de llapis fets d'una barreja de grafit i sofre. Més tard 1789 a Anglaterra es van començar a fabricar llapis envoltats de fusta.

A França, com a contrapartida, durant les guerres napoleòniques, Napoleó va encarregar a Nicholas-Jaques Conté que investigués per a trobar un substitut dels llapis importats d'Anglaterra. Conté va experimentar amb grafit de menys qualitat

i va patentar al 1795 el precursor del nostre llapis actual. Simplement va preparar una barreja de grafit i argila, la va coure perquè s'endurís i la va introduir en suports de fusta. Aquests llapis es podien numerar i classificar segons la mida, el to i la textura. En altres llocs també es van començar a fabricar més llapis. El renét de Faber va perfeccionar el procés de Conté tot injectant la pasta a dins de fusta foradada. Ell mateix va començar a establir sucursals arreu d'Europa i dels Estats Units per a comercialitzar-los.

A partir d'aquest procediment base s'ha experimentat amb d'altres pastes barrejades amb diferents substàncies: ceres, gomes, colorants, carbó... Els llapis de colors per exemple es fan d'una barreja de colorants amb un aglutinant com l'argila o el talc i també un lubricant que sol ser un material cerós. Així existeixen diferents llapis, alguns compostos de grafit, d'altres de carbó, o d'altres que contenen materials grassos. La qualitat d'un llapis dependrà del material de la pasta, de la seva puresa i composició. Si hi ha més argila serà més dur i a l'inversa i, serà més o menys greixós, segons les qualitats de l'aglutinant o del lubricant.

Classificació

La classificació dels llapis es fa per lletres (sistema Brookman) i números (sistema Conté):

- En els llapis de dibuix la numeració va des del 8B (més tou) fins al 10H (més dur)
- Els llapis d'escriure es comptabilitzen de l'1 al 4. Com més gran el número més duresa.
- Els llapis de carbó solen estar numerats amb EE, EB....
- La classificació depèn, en molts casos, de la marca. Per exemple: EE, EB, 8B-B, HB, F, H, 10H

Figura 1: Tipus de llapis segons la numeració

Segons el tipus de resultat que vulguem obtenir haurem de tenir en compte la duresa, la mida de la punta, la intensitat de to del llapis i el tipus de suport que utilitzem (llis, texturat, porós, setinat...).

Utilització

De quina manera podeu utilitzar el llapis per aconseguir resultats diferents? Llegiu a continuació la llista de propostes de tècniques amb l'ús del llapis:

- Podeu barrejar diferents tipus de llapis buscant diferents qualitats.
- Podeu donar importància tan sols a la línia i donar-li diferents qualitats.
- Podeu crear tramats amb el llapis ja siguin de ratlles, de línies sinuoses o de traços curts...
- Podeu crear zones llises amb diferents tons de gris.
- Podeu difuminar el llapis (si és bastant tou) amb un difuminador o amb paper.
- Podeu crear zones de tons i dibuixar tot esborrant amb la goma per treure blancs.
- Anar superposant per a crear diferents tons i textures.
- Barrejar diferents elements formals com taques i línies o punts.
- Diluir una mica el llapis si aquest ho permet amb aigua.
- Podeu fer un frottage.
- També es pot enfonsar o ratllar el paper (si té prou gramatge) generant reserves i pintant la superfície que no hem enfonsat amb el llapis, deixant les parts enfonsades blanques.

Altres materials

Quan utilitzem el llapis podem fer servir la goma, el difuminador i, també, ens poden ser necessaris una maquineta o un cúter per a treure punxa, així com fixador per a llapis grossos o molt tous.